

THE FRANCIS SKORYNA KRYVIAN (WHITERUTHENIAN)
SOCIETY OF ARTS AND SCIENCES IN THE U. S., INC.
Institute of the Newest History of Whiteruthenia
KRYVICKAJE NAVUKOVAJE TAVARYSTVA PRANCIŠA SKARYNY
Instytut Najnoūšaje Historyji Biełarusi

K VIETKA VITAN

Lavon Vitan-Dubiejkaŭski

DA 85 UHODKAŪ NARADŽEŃNIA

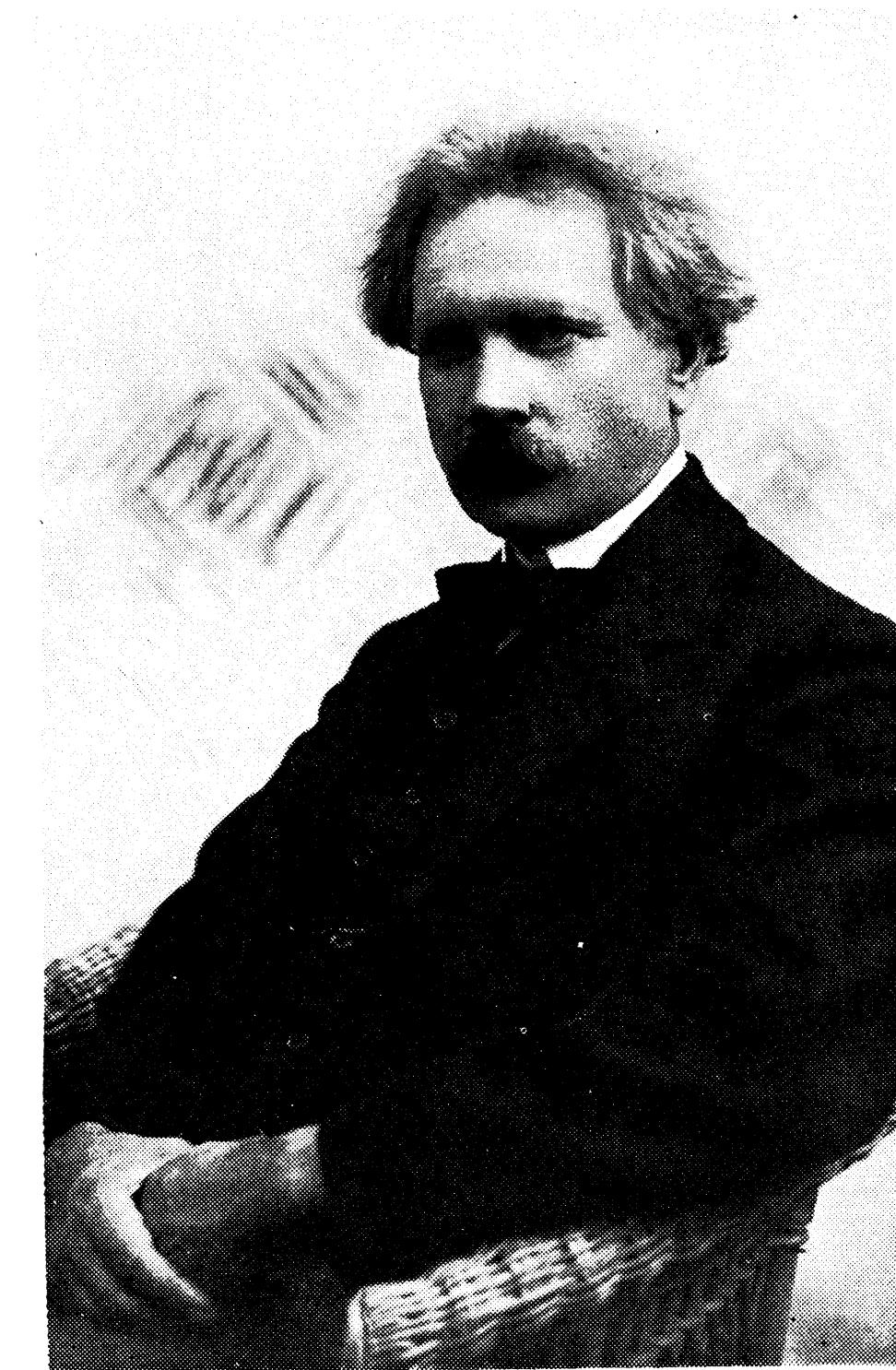

NEW YORK

1954.

K V I E T K A   V I T A N

LAVON VITAN-DUBIEJKAUŠĶI
DA 85 UHODKAŪ NARADŽEŇNIA

U NIJ JORKU 1954

Na pieršaj bačynie: Lavon Dubiejkaŭski, jak biełaruski pradstaŭnik u Varšavie 1920 h.

Nazovy architekturnych pracaū i jichnych dataū uziatyja iz žyciapisu, pisanaha asabista Lavonam Vitan-Dubiejkaŭskim polskim uładam u 1928 h. Zastałaje napisana z pamiaci podle raskazaū Lavona V.-Dubiejkaŭskaha.

ū czytajecca jak angielskaje w
č czytajecca jak polskaje cz
ś czytajecca jak polskaje sz
ž czytajecca jak polskaje ž, prykładam, žaba.

Iz staroha šlachockaha rodu kniastva Imścisłaŭskaha*) pachodziū ſv. pamiaci Lavon Vitan-Dubiejkaŭski. Radziūsia jon 7 lipnia staroha stylu 1869 h.**) u Dubiejkavie, radovaj sialibie, podle jakoj i mieū jahony rod prožvišča, dadanaje da pieršaha prožvišča **Vidun**, katoraje pašlej pisali **Vitan**.***) Kališ zamožny rod, u časie vojnaū Biełaruskaha Haspadarstva z Maskvoj, padupaū i žbiadnieū. Bački (Jan i Ahata z Dziaružynskich, aboje rymska-kataliki) užo byli nia šmat batatšyja za sialan-susiedziaū, ale mocna dziaržalisia svajich radzimnych i šlachockich tradycaū i honaru i ū hetym hadavalii svajho adzinaha syna. (Maci Lavonava ūdavoj, majučy ūžo 2 dački, vyšla zamuž za Jana Dubiejkaŭskaha).

*) Kniastva Imścisłaŭskaje było wydatnym udzieľam Kniastva Smalenskaha, pašlej udzieľam Vialikaha Kniastva Litoūskaha, potym Imścisłaŭskim vajvodztvam, jašče pašlej Imścisłaŭskim pavietam.

**) Kali ū 1918 h. L. Vitan-Dubiejkaŭski vyjaždžaū iz Imścisłaūla da Miensku, jamu ū dakumencie abmylna napisali 1876 h. naradžeńnia, i heta data zastavałasia ū jahonych listoch (dokumentach). Novaj metryki (staraja byla zhoblena) jon iz Imścisłaūla adzieržyć nia moh, darma što tudy pisaū. Hetak, paprauka nia byla zroblennaja, i pašlej u polskim prašparcie zastaūsia 1876 h. naradžeńnia.

***) Zachavaūsia “Excerpt (vypis) iz pratakołu Vyvodnych Spravaū Biełaruska-Mahileūskaje dvaranskaje deputackaje zborni 1804 h.”, wydany 1812 h. Kazimieru Vidunu-Dubiejkaŭskamu, praščuru Lavona Vitan-Dubiejkaŭskaha. “Excerpt” vyličaje praščuraū Lavona Vitan-Dubiejkaŭskaha ad čatyrnancataha stahodždia da 1804 h. i ūsiudych, šmat razoū, zavieč jich **Vidun**-Dubiejkaŭskimi. “Excerpt” pierachovavaūsia ū Jana Vitan-Dubiejkaŭskaha, bački Lavona V.-D., jak najstaršaha ū rodzie. Ciapier heny “excerpt” pierasłany da Biełaruskaha Archivu Krywickaha Navukovaha T-va Pranciša Skaryny ū Niu Jorku. Žmiena ū prožvišču **Vidun** na **Vitan** (etymologiczna Viten) stałasia ū XIX stahodždziu. Voś jak raskazavaū pra heta Lavon V.-D. z raskazu svajho bački.

U pačatku 19-ha stahodždia, kali ūsi siabrovie rodu Dubiejkaŭskich pačali ūskać staryja dokumenty, jak davod jichniaha šlachockaha pachodžańnia, to prypadкам znajšoūsia wielmi stary dastament adnaho z Dubiejkaŭskich, pisany pabiełarusku kiryllicaju i tam prožvišča było pisana “Viten”, a nia “Vidun”. Dziela taho što heny dastament byū ū XV sth. i najstaršy iz znojdzenych dokumentau, to Dubiejkaŭskija ū pieršaj pałavicy XIX sth. pačali, zamiest **Vidun**, užyvać **Vitan**.

Podle vusnaje tradycy, zakladnik rodu Dubiejkaŭskich byū družyńnikam kniaskim, što j praūdapadobna, bo hety rod nie zajmaū wydatnych stanoviščaū; heta byū šlachocki rod, jak šmat jinšych rodaū zvyčajnej šlachty. Hetulki viedajem ad samoha L. V.-Dubiejkaŭskaha.

Cikava, jakuju charaktarystyku davaū Lavon V.-D. svajim baćkom.

Jan Dubiejkaŭski spavažny, srogi, jinšym razam hnieūny i šparki, ale wielmi spraviadlivy, hordy j paścivy, žyvieč podle starych tradycaū i zvyčajoū, wielmi hanaryeca svajim šlachoctvam i nikoli nia zrobie taho, što supiareča ž jahonymi šlachockimi paniaćciami

Lavon Vitan-Dubiejkaŭski z baćkami ū 1904 h. ū Dubiejkavie.

i sroga religijnymi pryncypami. Syna dziaržaū wielmi sroga i karaū, kali znachodziū, što nia zhodna ž jahonymi pryncypami pastupiū, i, kali maci chacieła abaranić synka, kazaū: "Durnaja trava z pola

von!". Baćku L. D. wielmi pavažaū, lubiū, ale chłapčukom bajaūsia jahonaha hniewu.

Pra dobruju svaju maci havaryū iz asablivaj lubaścijaj. Jon jaje zaūsiody baćyū za rabotaj, katoruji jana rabiła piajučy roznyja pieśni; viasoły, miły charaktar mieła jana, da ūsich była vietłaja, znachodziła dla kažnaha zrazumieńnie j radu. Da "ciotki Ahaty" jak jaje zvali u usioj akolicy, prychodzili z chvarobami, bo na kažnuju mieła zielle; jaje prasili, jak babku na radziny, i dziela taho ūsi dzieci blizkoj akolicy byli jejnymi „unukami.” Na viasiellu abo pačhovie jana pieršaja pačynała adpaviednuju piešniu piajać; a hłybokaja religijnaśc' jejnaja, dzie ūsio pryjmałasia jak prajava Božaje voli j łaski, zaviaršali duchovaje bahaćcie hetaje abdaronaje natury, što nia znała konfliktaū albo niezdavaleńnia; jana ūmieła radaśc' adnavahu j dabryniu serca svajho ūdzialač jinšym. Jana, jak i jejny muž, byli sucelnymi naturami, što ćvierda dziaržalisia dastamentu baćkoū i viery, žyli adnym čynam "jak Boh zahadaū". Žal, hetkija ludzi ūžo bolš nie spatykajucca.

Jak raskazavaū Lavon V.-D., usia akolica jichnaja, ci to šlachta, ci sialanie, hutaryla dobrą biełaruskaj movaju; taksama Lavor zmałku čuū u chacie biełaruskuju movu. Kali jaho pačali vučyč parasijsku, kab pryhatavač da mieskaj škoły ū Imścisłaūlu, to jon mieū ciažkaści ū movie, usio błytau abiedźwie movy. Taksama ū samoj škole, bo tolki ad vučyciela čuū rasijskuju movu, a doma ū svajich, dzie žvū u Imścisłaūlu (na niadzielu chadziū da baćkoū 10 viorstaū), jak i vučańniki, hutaryli pabiełarusku.

Baćki jaho jašče vučyli polskaj movy, jak movy kaścielnaj, jakoj u toj čas havaryli paciery, čuli kazani i piajali piešni ū kaściele. Religiji jaho vučyū baćka prosta z pamiaci; heta papolsku, ale prastyryja časy, pra radovyja tradycyji raskazavaū pabiełarusku. Baćka byū wielmi spavažny, srogi da siabie j jinšych, syna Lavona dziaržaū u strachu Božym, darmašto lubiū i hardziūsia, što jon zdolny j dziejny chłapčuk. A dobrą maci, što šmat hadami staršych dačok zamuž addała, zastałasia z dryżonym synkom Lavonam. Jašče ū staraści Lavon D. ž vialikaj luboūju ūspaminaū svaju maci, što zaūsiody ūmieła znajści adpaviednaje dobrage słova, kab supakojić hnieū srogaha baćki i ražviesialič usich u chacie, bo na ūsio mieła adpaviednuju pryzkazku, albo žart. A jakija kazki ūmieła jana kazać i piešni piajać! Lavon D. časta škadavaūsia, što ū maładyja hady nie zapisavaū raskazaū baćkavych i piešniaū dy kazkaū maci svaje, bo jany byli takija charaktarystyčnyja j silanyja z bahaćcia vusnaj

poezi j movy, jak i z tradycaū staroje kultury niezaležnaha biełaruskaha haspadarstva — Vialikaha Kniastva Litoūskaha. (Užo ū staryja hady L. D. zapisavaū pryzkazki, što ūspłyvali prypadkam u jahonaj pamiaci).

Biaskłopatnyja chłapieckija hady minuli, kali L. D. skončyū mieskuju škołu ū Imścisłaūlu. Jon chacieū dalej vučycca, ale musiū-by jechać da siaredniaje škoły hubernskaha miesta. Baćki L. D. iz svaje haspadarki nie mahli rabić takija vialikija vydatki, žycio ū mieście było darahoje, płata ū gimnazi vysokaja, dzie jany mahli nabracca na heta hrošy, kali za pud žyta jim płacili 70-90 kapiejak. Praūda, u svajoj chacie jany mieli svoj dastatak, dzie nia tolki haspadarka karmiła, ale j adziavała, rupnaja, pracaūlivaja maci tkała i pałatno i sukno radzimie, na zvyčajnyja kupli, jak sol, gaza, siarnički abo zialeznyja vyraby stavała, ale skul uziać hrošy na dalšuju adukacu syna, što vučycca chacieū? Baćka pastanaviū, što syn pojedzie ū pisary, i addaū jaho da jakohaś tam uradu ū Imścisłaūlu. Ale žvaja natura Lavona D. z hetym zhadzicca nie mahla, i jon za para miesiacaū žjaviūsia da chaty i kazaū baćkom, što valej budzie, za pľuham chadzić i kasić, čymsia pisać niejkija durnyja papiery. Choć baćka i hniewaūsia, ale zrazumieū, što suproć voli nijakaje pracy z karyściam rabić nia možna.

A maładoha Lavona ciahnuła ū śvet; i voś jon ad majstroū, što ū susiedztvie pravili kaścioł, pačuū, što ū Varšavie jość škoła budaūnictva, dzie ūviečary vučacca, kab udzień mahcy rabić na budoūli. I voś Lavon nia maje supakoju, jon musić pajechać da Varšavy i tam rabić i vučycca, jon užo zarobić na žycio, bo zdarovy, duży j pracaūlivy. Maci jamu asabliwa spahadaje, i baćki z aščadžanych hrošy dajuć synu na darohu j pačatak.

U Varšavie Lavon D. siemnanciach hod, horača biarecca da pracy, jon borzda ū svajho majstry piersy rabotnik i ū škole jon dobra vučycca, žyvieć aščadna, žbiraje hrošy, kab daviedacca da baćkoū. U hetym časie jon, jak rabotnik, znajomicca z tahačasnym socyjalistyčnym rucham. Da domu jon varočajecca tolki proše dvuch hod, kali z adznačeňiam skončyū škołu budaūnictva. (Szkoła rzmiosł budowlanych).

L. D. ū Mahileūščynie pačynaje vystupać, jak budaūnicki pradyjemca, spačatku papravaū, a potym i novych budoūlaū. U vojsku, jak adzinamu synu, jamu služyć nia treba. I voś, pry papravie adnaho kaścioła ū Mahileūščynie, małady ksiondz adkulś dastaū "Dudku Biełaruskuju" Bahuševičavu. Abodva jany zachoplenyja hetymi vieršami,

pierapisavajuć i vučacca jich napamiać; hetaja "Dudka" prabudziła ū jich śviedamje biełaruskaje, i Lavon D. ciapier pačynaje cikavicca biełaruskim pytańiam, ale, žal, nie znachodzić ludzioū, što jamu mahli-b u hetym pamahcy i škiravać na adpaviednuju darohu. L. D. dalej rupatliva pracuje ū budaūnictvie i dobra zarablaje; kali pryaždžaje da chaty, to ciešycca, što možna baćkom prvyieźci, nia tolki padarki, ale jim jašče pamahać. U 1894 h. jon na konkursie adzieržavaje budoūlu muravanaha kaścioła ū Smalensku, a ū 1910 h. chvabryku zialeza-betonnych vyrabaū. Jon zdabyvaje sabie Jimia dobraha budaūničaha i stavić carkvu ū Manastyrščynie (Mahileūščyna) i carkvu ū Jarcavie (Smalensčyna), pašlej skarbnicu ū Viaźmie; adnaułaje kaścioły ū Voršy, Imścisłaūlu, Kryčavie, Smalanach, Švislačy la Biareziny. Zdajecca, matarjalnaje pałažeńnie L. D. było zabiaśpiečnaje, jon viedamy j pavažany budaūničy, moža vybrać siarod znajomych radzimaū adpaviednuju žonku, bo jon dziejalny j pryožy.

Ale nia hetym zaniatyja jahonyja dumki, u jaho jinšaja meta. Jon pracuje, a ū volnyja časiny vučycca dalej, jon choča stacca zapraūdnym architektaram. Jon biare sabie ū biuro siabru, pakidaje jaho adnaho vieści budaūnickija raboty biura i jedzie da Pieciarburha, tam zdaje dadatkavyja ekzamieny na maturu pry Instytucie Cywilnych Inžynieraū. Zastajecca dalej u Pieciarburzie i ceły hod pad kiraūnictvam kolkich profesaraū hatujecca da ekzamienau za inžyniera-architektara.

Tut vyjaūlajecca ūsia zialeznaja vola i vydzieržanaś L. D. Jon ceły hod, nia robiačy pieraryvu ni na niadzielu, ni na śviaty, dzień u dzień špić tolki 6 hadzinaū, astaču času pravodzić abo na výkładach profesaraū, abo za knihami, abo rysunkami projektaū, aprača hetaje raboty jon ničoha nia baćyć i nia viedaje. Ale rezultatam hetaje natužanaje pracy jość udałaje zdańnie ekzamienau eksternam pry Instytucie Cywilnych Inžynieraū u Pieciarburzie i, dnia 28 maja 1903 h., jon adzieržuje paśvietčańnie, što jamu pryznaje pravy projektaū i budoūli ūsialakich budynkaū, jak i darohaū dy mastoū. Supačyvać jon jedzie da baćkoū, jany jaho zdarovajuć ſlaźmi radaści, asabliwa stary baćka hardzicca svajim synam, što jon sobskimi siłami staūsia naūčonym inžynieram — heta byla apošnija vialikaja radaśc staroha Jana Dubiejskaū, za hod jon pamier. Uznoū L. D. varočajecca da svajho biura da Smalensku, dzie ciapier sam projektuje j buduje ſmat budynkaū dy asiahaže matarjalny dabrabaty.

Ale hałoūnaja meta jahonaha žycia jašče nie asiahniena; L. D. dalej studyjuje architekturu, asabliwa jon pačynaje cikavicca daū-

niejšym budaŭnictvam rodnaha kraju, znachodzić jaho asabliwaści, što śvietčyć pra sobski apryčony styl, značycца ј kulturu, i jon pačynaje ūsio bolš znajomicca z historyjaj rodnaha kraju i prychodzić da pierakanańnia, što jon, jak i narod ž jakoha jon pachodzie — heta spadkajemcy kultury Vialikaha Kniastva Litoŭskaha, dziela taho jany rožniacca ū svajoj psychiccy i ad Rasiji i ad Polščy, nie darma jamu ū Varšavie kazali, što jon “Lićvin”, kali pachodzie z Mahileušcyny.

Huki “Dudki Biełaruskaj”, što ūzbudziła jahonaje nacyjanalnaje śviedamje i pahłybiła jahonuju luboū da rodnaha kraju, usio macniecej adzyvalisia ū jahonym sercu.

U 1904 h. vybuchaje vajna Rasiji ž Japoniaj, a pieramoha hetaje vyklikaje pieršuji rasijskuju revolucu 1905-1906 hod. Viedama, hady vajny j revolucy nia pryzjać budaŭnictvu, i L. D., majučy mała rabotaū, likviduje svajo biuro ū Smaleñsku, hrošy kładzie ū bank i jedzie zahranicu, kab tam bolej udaskanalicca ū tak jamu lubaj architektury. Jon wybira Paryž i ū 1907 hodzie pastupaje ū francuskuju Akademiju Architektury (Ecole Speciale d'Architecture). Dziela jahonaha paśvietčańnia Instytutu Cywilnych Inżynieraū jaho prymajuć na druhı kurs. L. D., słaba vałodajučy francuskaj movaju, na 38 hodzie svajho žyćcia siadaje z maładymi studentami ū aŭditoryju i vučycza dalej architektury, a doma jašče vučycza francuskuju movu. I tut jahonaja tryvałkość i uporystaść, jak i jahonyja zdolnaści asiahajuć svaju metu, darma što ū 1908 hodzie na karotki čas jon pierapyniaje svaju navuku i jedzie da ciažka chvoraj maci, jakuiu j chavaje ū Dubiekavie. Nie zvažajajučy na świežy bol pa maci, jon dalej vučycza i ū 1910 hodzie, adzieržyšy, jak adzin iž pieršych svajho vypusku, dyplom architektara-mastaka, varočajecca da rodnaha kraju na supačynak. (U Pieciarburzie architektary, što skončyli Akademiju Mastactvaū, adzieržavalni tytuł “architekt-mastak”, heta było najvyšsaje adznačeńnie, jakoje moh adzieržyć architektar).

Ciapier L. D. choča pracavač vylučna, jak architektar, adyli Smaleñsk albo Mahileu na heta za mały, tam treba adnačasna być i budaŭlanym pradpryjemcam, da Pieciarburha abo Maskvy L. D. nia ciahnie, jon uvažaje za najlepsaje pačać svaju pracu ū Varšavie i ū 1910 hodzie pastupaje ū biuro architektaraū Lilpopa j Jankoŭskaha i pracuje tam da 1913 h., robiačy vylučna projekty roznych budynkaū. U 1912 h. jon pačynaje vykładać budaŭnictva ū siaredniaj Technična-Pramysłovaj škole inž. Piatroŭskaha.

U 1913 hodzie L. D. pakidaje biuro Lilpopa i zakładaje sobskaje

architekturnaje biuro i maje ūdačy, bo adzieržavaje projekty roznych vialikich budynkaū, jak i prybytkavych damoū. Hetak jon viadzie svaju pracu ū biuru ū škole da 1915 h., kali ūletku vyjechaū na supačynak da rodnaha Dubiekava (jahonuju haspadarku randavaū svajak). Hetyja hady ū Varšavie L. D., jak siabra “Koła architektow w Warszawie”, byvaje siarod siabroū Palakoū, i adzin iž jich jaho ūvodzić u radzimu svajich svajakoū, dzie jamu svatajuć spadaryčnu Hannu F., z katoraj jon i zaručajecca.

Apošnija hady L. D. naviazavaje kontakt iž biełaruskim vydavlec-tvam “Zahlanie sonca i ū naša akonca” i pačynaje cikavicca biełaruskaj pracaju, znajomicca z profesaram Viačasławam Ivanoŭskim, i z hetym jany razhladajuć sprawu, kab L. D. staraūsia zaniać vakantraje miesca mieskaha architektara ū Vilni, kab pracavač u rodnym kraju i rupicca pra zachavańnie jahonych architekturnych asabliwaściaū i apryčonaha charaktaru; užo byli zroblenyja adpaviednyja kroki i chiba L. D. tady pierabraūsia-b da Vilni, kab nie vajennyja padzieji 1915-1920 hod. Pad vosieň 1915 h. niamieckaja armija zajmaje Varšavu, a dalej Vilniu a frantovaja linia stabilizujecca ūvosieň 1915 h. pamíž Smarhoniami j Maładečnam. L. D. nia moža varočacca da Varšavy, jon pačynaje pracavač na druhim baku frontu. U 1916 h. jon zaprojektavaū dziarviany kašcioł u Janatrudzie Połackaha pavietu.

Dalej u pačatku 1917 h. jon stavić chvabryku ralejnych snaściaū uv Arle Vilenskamu Ralejnamu Tavarystvu, evakujevanamu ž Vilni 1915 h., na čale jakoha stajaū prof. V. Ivanoŭski. Tut uv Arle L. D., prof. V. Ivanoŭski i jašče kolki Biełarusaū, prošle adračeńnia cara Mikoły II, planujuć adbudovu samastojnaści Biełarusi. Lavon D. ū hetym časie, jak śviadomy Biełarus, prylučajecca da biełaruskaje pracy i jedzie da Pietrahradu, dzie pryzmaje ūčaście ū pracach nowaaranizavanaha Biełaruskaha Komitetu; tut jon zapryjaźniūsia z B. Taraškievičam i jinšymi Biełarusami. Razam iz kolkimi siabrami Biełaruskaha Komitetu jon viadzieć pieramovy ž Latuviskim Komitetam i, na žal, musić ścvierdzić, što Latuvisy takija vuzkija šovinistyja, što ž jimi da ničoha razumnaha damovicca nielha, bo jany siabie ūvažali za spadkajemcaū Vialikaha Kniastva Litoŭskaha i mieli zachopnickija jimknieńni da zachodnie-biełaruskich ziemlaū, jak Horadzien i Vilenščyna ž Vilniaj na čale.

Jašče da balšavickaha pieravarotu L. D. jedzie da Miensku i žyvieć potym da viasny 1918 h. ū Mihaǔcy la Radaškavič, u Alaksandry Ūłasava (b. redaktar “Našaje Nivy”, pašlej biełaruski senatar u

polskim senacie). Abodva jany biaruć učaście ū tahačasnym biełaruskim ruchu j pracy ū Miensku.

Prošle zajma Miensku, uviasnu 1918, Niemcami L. D. varočajecca da Varšavy, žbiraje svaje rečy, hałoūna knihi, pakinienyja ū Varšavie. Tam jamu sulać pryniać urad dziela adbudovy kraju prošle vajny i jon pierajmaje kiraūnictva adbudovy ū Janovie Lublinskim. Žviarnuūsisia da Varšavy, jon nia ženicca z Hannaju F., bo jana, jak Palačka, stavicca varoža da biełaruskaj pracy, i jany paryvajuć svaje zaručyny, bo j hłybokaje pačuccio jich nikoli nia łučyła.

U pačatku 1919 h., kali ӯrad Biełaruskaje Narodnaje Respubliki apynuūsia zahranicaju, jon vyklikaje tudy na paradu Lavona D., i jamu paručajuć pieraniać pradstaūnictva Biełarusaū pierad polskim uradam u Varšavie. Lavon D. prymaje heta paručeńnie, pakidaje svaju službu, zakładaje Biełaruski Komitet u Varšavie i, jak staršynia jahony, uvieś addajecca hetaj pracy; nie adzieržujuć nijakaje płaty, jon žyvie iz svajich sobskich aščadnaściaū. Jon energična baronić biełaruskija spravy. Šmat uciekačoū žjaūlajecca da Komitetu, jon dajeć jim prašparty j pamohi; na heta L. D. ūmieje vydabyć hrošy, ad polskaha ministerstva apieki. Asabliwa apiakujecca Biełaruski Komitet u Varšavie pavajennymi sirotami, paǔstajuć biełaruskija prytuliščy, adno ū Horadnie, adno ū Biełastoku, abodymi asabista apiakujecca L. D., pryozić jim na ūdziaržańnie hrošy ŷ ministerstva z Varšavy, taksama apiakujecca palityčnymi viaźniami biełaruskimi, — naahuł u toj čas prajaūlaje energičnuju dziejalnaść. Šmieła j stanaūko baronić pierad polskimi ūladami interesy Biełarusaū; dzie treba, to kaža praūdu ū vočy. Dziela taho polskija ӯradniki jaho nia lubiać i pabojevajucca.

U spravach biełaruskich L. D. byvaje i ū Vilni, dzie koncentraovalasia hałoūnaja praca biełaruskaja ū hranicach Biełarusi pad Polščaju. U Vilni jon zapryjažniūsia z vučyciełkaju Biełaruskaje gimnazi Julianaj Menke, vilenskaj Niamčycaju, ale šcyraj pryjaciełkaju Biełaruskaha narodu. Jon svatajecca da jaje i 25 lutaha 1922 h. ks. Adam Stankievič daje jim šlub u kaściele sv. Mikałaja, pieršy raz u Vilni šlub u biełaruskaj movie. Žanimstva hetaje akazałasia wielmi ščaślivym, u svajoj žoncy L. D. znajšoū addanuju tavaryšku, što ŷ jim dzialiła ūsie radaści, kłopaty j niaščaści apošniale pary jahonaha žyćcia.

Dziela radzimnych spravaū svaje žonki, što pamahała svajmu baćku hadavać małodšyja dzieci i dziela taho nie mahla pakinuć Vilni, Lavon D. zhadziūsia pierajechać na stałaje žycio da Vilni. Dyk hod 1922 Lavon D. žyvie ū Vilni, ale časta vyjaždżaje da Var-

šavy. Pakul da pieršaha polskaha sojmu, da katoraha vybary mieli abycca ūvosień 1922, nia buduć vybranyja ad biełaruskaha žcharstva biełaruskija pasłovie, što buduć baranić biełaruskija spravy, L. D. zhadziūsia dalej, jak pradstaūnik Biełarusaū ,baranić jichnyja spravy pierad polskim uradam. Jon tak daūsia ū znaki polskim uradnikam, što ū Vialiki post 1922 h. u haspodzie Dubiejkaūskaha polskaja palica tresła, jaho aryštavała j vyvieżła da Biełastoku. Ale L. D. padaū protest da polskaha ministra nutranych spravaū, tady byū zvolnieny, jaho pieraprasili, a ӯradniki, što pierastaralisia, adzieržyli zhańieńnie.

Uvosień 1922 byli vybary da polskaha sojmu j senatu. Usia pieradvybarnaja akcyja arhanizacaū biełaruskich koncentravałasia ū Vilni, tam byli ūkładzienyja j spisańni kandydataū. Voś da Dubiejkaūskaha žviarnulisia ad Vybornaha Komitetu z prośbaju pastavić jahonuji kandydaturu ū senatary, adyli jon hetaha nie chacieū. Jon žadaū žviarnucca da svaje architekturnaje pracy i krychu supačyć ad nervova-palityčnaj dziejalnaści, a žonka jaho ū hetym padździeržawała. Ale siabrovie Biełaruskaha Vybornaha Komitetu tak doūha pramaūlali da biełaruskaha sumleńnia Dubiejkaūskaha, što jon, naapošku, zhadziūsia vystavić svaju kandydaturu da senatu.

Prošle hetaha adna mižnarodnaja arhanizaca pasuliła Dubiejkaūskamu stacca jejnym siabram. Kali jon admoviūsia, to mieū ad jaje niespraviadlivyja napadki i vialikija prykraści. Z hetaje prycyny jahonaja kandydatura da senatu była źniata, a jon, jak i jahonaja žonka, adyšli ad palityčnaje pracy biełaruskaje, praūdzivie ad tych dziejačoū, što naležyli da henaje arhanizacy.

L. D. prošle ūsich mienavanych prykraściaū pieranios svaju biełaruskiju pracu na kulturny j religijný sektar. Jon uznoū pačau svaju pracu jak architektar, tym bolš, što devaluacyja polskaj valuty prahłynuła ūsie jahonyja aščadnaści.

U 1922 jon projektuje carkvu staravieram u Vidzach. U 1923 h. jon pieraprojektavaū i kiravaū pierabudołu pabernardynskich muroū fakultetu mastactva ūniversytetu Šciapana Batory ū Vilni. U 1924 h. L. D. zaprojektavaū i kiravaū budołu pryvatnaha domu la vul. Słavackaha ū Vilni. U tym-ža hodzie zaprojektavaū dziarviany kaścioł la voziera ū Dryšviatach u Vilenščynie.

U 1925 h. na paručeńnie Vilenskaje školnaje kuratoryji arhanizuje j kiruje "Haspadarstvavu mularskuju škołu" i vučańnikami svaje škoły pierabudovavaje były brovar bratoū Lipskich na Ramiastvova-Pramysłovuju škołu, buduje ū Dryšviatach kaścioł i potym ūmat roznych budynkaū u Vilni j na provincy.

Praca ū škole byla wielmi raznajakaja j napružanaja. Dubiejkaŭski nadta rupicca pra svajich vučańnikaŭ, heta byli biednyja chłopcy i šmat jich było z biełaruskaha siała; jany tam mieli haspodu, stałavańie, navuku j pracu; za zaroblenyja hrošy ūdzieržavałasia bursa, dzie vučańniki mieli zdarovuju ježu i, kali treba było, to vobuj i vopratku. U vapošnija hady pracy vučańnikam zaličali čaśe hadzinaū za hrošy, i ,kali jany kančali škołu, to adzieržavali na ruki 100 da

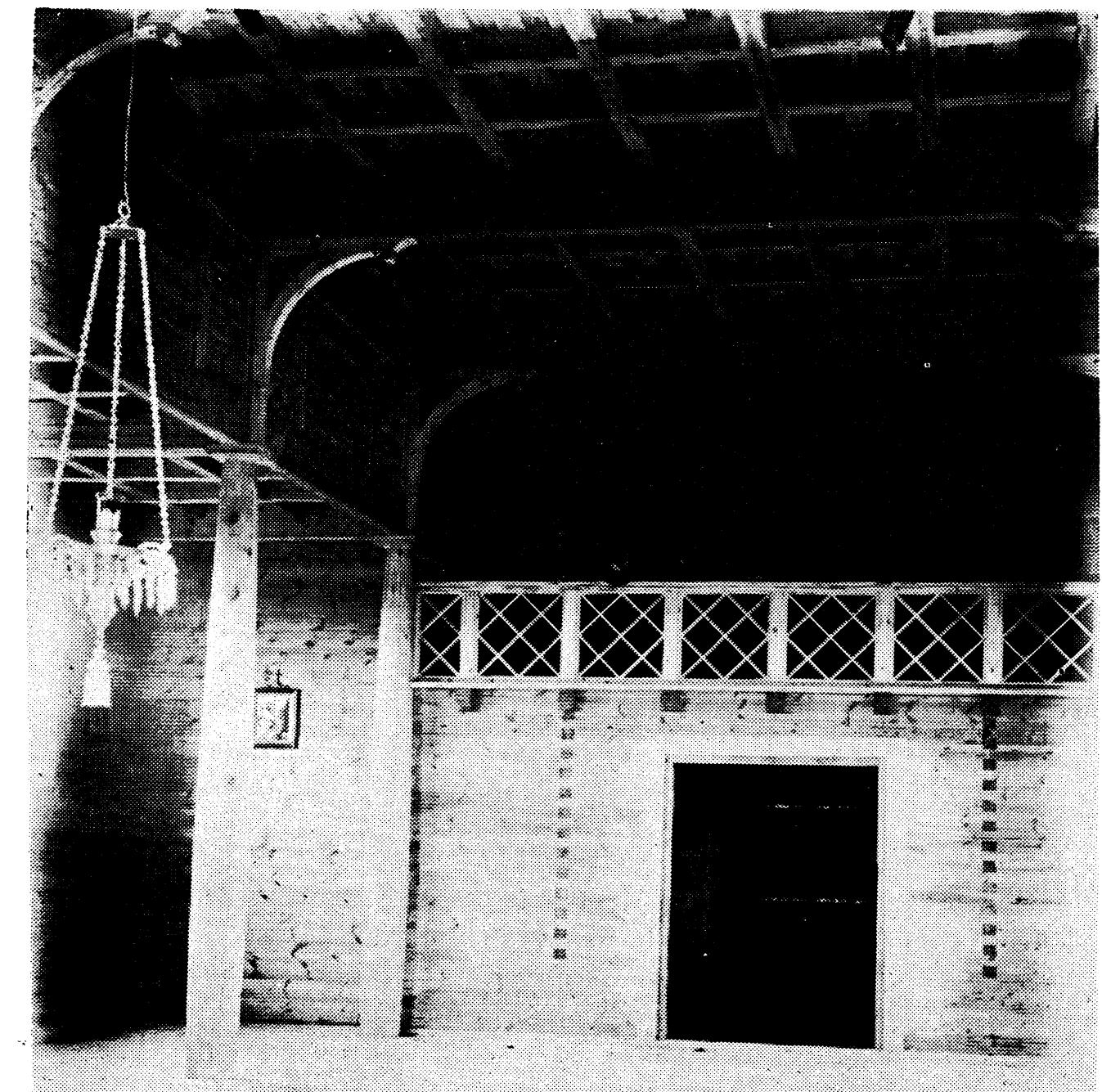

Kaścioł u Drysviatach (Vilenščyna), zaprojektowany i budowany architektaram Lavonam Vitan-Dubiejkaŭskim w 1924-1926.

150 złotych; hetak mieli hroš na pačatak svajho samastojnaha žycia. Šmat pavajennych sirotaў było ū hetaj škole . Choć navuka ū škole viałasia papolsku, to ūsio-ž tki chłopcy dabra viedali, što jichni spadar dyrektor, katoraha lubili j pavažali jak baćku, Biełarus, i jon upłyvaŭ na jich u kirunku nacyjanalna ūśviedamlajučym; taksmama ū svajich wykładach budańictva Dubiejkaŭski adznačaū apryčony charaktar stylu ū budoūlach biełaruskaha kraju.

Ale hetaja luboū da rodnaha kraju, da jahonych asabliwaściaū,

jakuju pabudžaje L. D. ū vučańnikaŭ, i asabistyja ūpływy jahonyja byli ū kuratoryji adznačanyja jak nie pažadanyja, i z časam paustańc miž jim i kuratoryjaj nieparazumieńni, kuratoryja značachodzić, što za dobra kormiać u bursie, što treba brać hrošy za stałavańie, a nie vypuščać jašče z hrašyma vučańnikaŭ. Kuratoryja ūsio bolš a

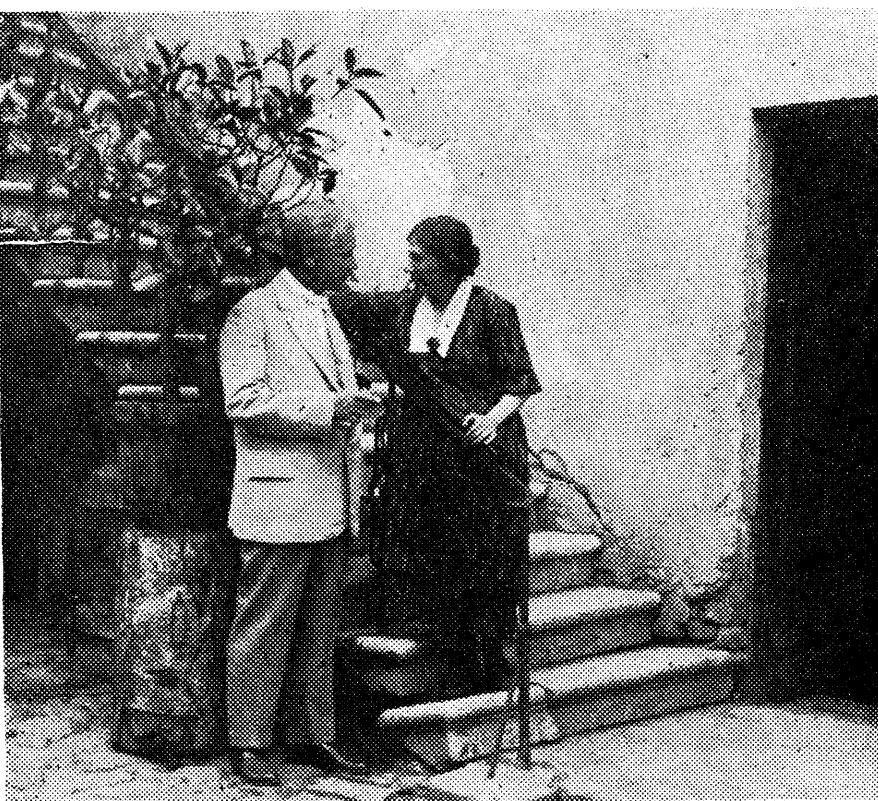
Nutr kaścioła ū Drysviatach, zaprojektowanego i budowanego Lavonam Vitan-Dubiejkaŭskim w 1924-1926 h.

bołš robić L. D. prykraści i, naapošku, pieravodzić jaho da škoły ū Lidzie. Ale tut Dubiejkaŭski pracuje tolki adnu zimu, bo jahonaja chvaroba kišok vymahaje aparacy.

Uviasnu 1930 h. Lavonu D. robiać aparacu, jon tracić šmat kryvi, doúha potym nia moža prysći da zdaroūja i heta daje kura-

toryji mahčymaść, dziela słaboha zdaroūja i jahonych hod, pieraciešci jaho na emeryturu. Ale Dubiejkaŭski nia doúha pracavaū u kuratoryji, dyk i emerytura byla małaja. Kab žyc, treba dalej zarablać, i L. D. zajmajecca ciapier pryvatnaj praktykaju, jak architektar.

Hady 1930-1938 byli Dubiejkaŭskamu najpryjamniejšyja j najspakajniejšyja. Užo ū 1926 h. jon pierajaždžaje iz svajoj žonkaju na dosyč vialikuju dzialonku (12.000 kv. metraū) na horcy la Padhornaje vul. N. 2, što jahonaja žonka adzieržyła ū pasazie. Ale hetaja dzialonka wielmi zapuščanaja, budynki staryja, i L. D. pierabudo-vuje jich iz svajho zarabotku, paradkuje sad, zasadžaje jaho j horku

Lavon Vitan-Dubiejkaŭski iz žonkaju ū Vilni 1925 h.

sadovymi dzieraǔcami i ciešycza, što tut maje ūznoū sad i ziamlu, bō wielmi tužyū pa svajich rodnych zahonach u Dubiekavie.

Apynuūšsia na emerytury, Lavon D. moža bolš času ūdzialać i pracy na biełaruskaj nivie. Budučy prezesam biełaruskaj katalickaj parachviji pry kaściele sv. Mikałaja ū Vilni, jon stanovicca supracauníkom Biełaruskaha Instytutu Haspadarki j Kultury; apiakujecca biełaruskaj studenckaj moładziežaj, sam daje j žbiraje hrošy na pamohi studentam.

Kali hrupa Biełarusaū iz ks. Vincentym Hadleūskim na čale pačynaje wydavać hazetu "Biełaruski front", L. D. pamahaje miesiąčnymi składkami na wydavańnie hazety; u jahonaj haspodzie la Padhornaj vul. žbirajecca redakcyjnaja kolegija ū składzie: Ks. V.

Hadleūski, praūnik M. Š. i V. Panucevič. Naahuł, kažny Biełarus, što zvaročavaūsia da L. D., znachodziū u jaho pomač i spahadu; dom Dubiejkaŭskich byū viedamny siarod Biełarusaū svajoj vietlašciaj i haścinnaściam.

Z bolšych budaǔlanych pracaū u hadoch 1934-38, L. D. kiruje adnauleńnie Pranciškanskich muroū i kaścioła la Trockaj vulicy; adnaūlaje biełaruski manastyr ajcoū Maryjanaū u Druji, na čale katoraha stajaū ks. Andrej Cikota, viadomy biełaruski śviatar i dziajač. L. D. robić projekty katalickamu manastyru ū Niepakalanovie pad Varšavaj i projekty roznych drabniejšych damoū u Vilni. U volnyja časiny jon pracuje ū svajim sadzie i na lubaj jamu horcy dahladaje svaje pščoły (maje 4 kałody), a ūzimku piša pracu pra budaǔnictva pabiełarusku i zapisavaje svaje pryzkazki.

U žoncy svajoj jon maje dobruju tavaryšku, katoraja jamu pamahaje ū jahonaj pracy i ź jakoj jon žyvieć u najlepsaj zhodzie, bo jana iz svajim spakojnym charaktaram łahodzić jahonyja ūspychi, bo jon žyvoha, šparkoha charaktaru, ale wielmi spraviadlivaja j paścivaja natura, protestuje suproč kažnaje niespraviadlivasci, svaje j jinšych. Jon zapraūdy byū stary šlachcič (jak jaho šmat chto charaktaryzavaū) u najlepszym značańiu hetaha słova; dobryja pryncypy, adzieržanyja ad baćkoū, jon zachavaū da staraści svaje, jak i hłybokuju religijnaść, što jamu pamahała nieści kryž jahonych apošnich hod žycia, kali jahony rak kišok pryniaū ciažkija chormy i mučyū jaho.

Pačynajučy ad 1936 h., jahonyja chvoryja kiški ūsio bolš dazdiajuć jamu, a ū vierańiu 1938 h. jon musić paddacca ciažkoj aparcacy, što robić jaho tracha invalidam. Jon mała moža vychodzić, musić zakinuć svaju fachovuju pracu, jak i luby zaniatak u sadzie, ale svaju pracu z budaǔnictva jon piša dalej, u časiny volnyja ad bolaū. Žonka ū chvarobie jaho addana dahladaje i pamahaje nieści hety ciažki kryž.

Vosień 1939 h. prynosić iz vajnoj novyja niaščaści, žonka Dubiejkaŭskaha apynułasia ū polskaj turmie, jaje žviarnieńnie da chaty jon vitaje ſlaźmi radaści. Polskija ūłady maniacca konfiskawać majemaść Dubiejkaŭskich, tady Palaki ū kancu leta 1939 zdabylisia na dekret, što možna konfiskawać majemaść ludzioū, niaprychilnych tahačasnamu polskamu ładu.

Ale nastaje razhrom Polšcy i nadychodzić novy okupant — čyrvonaja armija. Nieūzabavie prychodziać Latuvisy z Koūni, uvodziać svaje paradki, dy balšyni žycharaū Vilni admaūlajuć prava hrama-

dzianstva ū jichnim rodnyim mieście. Chto prypadkam nia byū u Vilni ū 1920 h. (byćcio svajo ū hetym hodzie musiū dacieści zapisami ū pałicyji), taho ūvažali za čužaziemca; u hetym liku lučaje i Dubiejkaŭski, a jahonaj žoncy, što radziłasia j sastarełasia ū Vilni i maje svaju lažačuju majemaść, starajucca dacieści, što jana čužaziemka, bo jejny muž nia žyū u 1920 h. ū Vilni. Viedama, žmiena valuty polskaj na novuju niasie hrašavyja straty, i žyćcio robičca darahoje, bo Latuvisy adno pieršy čas mahli prvozić jeminu iz svaje haspadarki, i tam, pry balšavickich paradkach paštali niastačy. Chvory Dubiejkaŭski wielmi ūzrušajecca ūsimi hetymi novymi paradkami.

U chacie Dubiejkaŭskich u hetym ciažki čas vajny znachodzić prypynak nia tolki radnia Dubiejkaŭščyhi, ale j Biełarusy, pryačeli Dubiejkaŭskaha. Hetak, prof. Viačaslaŭ Ivanoŭski, što pakinuū Varšavu i, jak uciakač, apynuūsia ū Vilni, varočajecca M. Š. z polskaha vojska i chavajecca ū Dubiejkaŭskich, kab nia lučyć u ruki balšavikoū; apošnija pačali biaskoncyja aryšty, u tym liku nie zabyvajucca i Biełarusaū, najvydatniejšyja z jich apynulisia ū balšavickaj turmie i jich vyvoziać. Jakaja smutnaja dola spatykała Biełarusaū dziela taho, što jany byli pad čužoj uladaj, moža charaktyrizać dola ūžo nie adnaho z vydatnych biełaruskich dziejačoū, jakija tracha ūsie paznali polskija j savieckija turmy i tam zahinuli, ale zvyčajnaha šviadomaha biełaruskaha pracaūnika, najmia Kuźmy Kruka z Dzisienšcyny. Jaho za ūčaście ū biełaruskim ruchu kolki razoū ryštavali Palaki, toje-ž robiać balšaviki, zaniaušy zachodniuju prastoru Biełarusi. Prychodzić Niemcy ū 1941 h. Kruk vyvalnieny z balšavickaj turmy, ale nia doúha jon ciešycce iz svaje volnašci. Jaho Palaki chvalšyva ūdajuć, što jon komunisty, i niamieckaje gestapo biez dašledavańnia jaho rastrelevaje.

I L. D. moža spadziavacca aryštu, prychodzić jakiś balšavik iž Miensku na vyviedańnie, i tolki dziela taho, što bačać ſmiarotna chvoraha, jaho pakidajuć umirać doma.

U ſciudzionuju zimu 1939-40 h. Dubiejkaŭski pieranosić jašće ciažkuju hrypu, a chvaroba raka jaho mučyć usio macniej. Jon ledž nie pamiraje. Ad viasny 1940 h. da svaje ſmierci 6 listapadu 1940 h. jon to doma, to ū kliniccy. Žonka j tam byvaje nieadstupna pry jim. Za try tydni da jahonaje ſmierci jamu robiać jašće adnu aparacu, kab palahčyć jahonyja mučeńni. Kali, za tydzień da jahonaje ſmierci, u kliniccy na zahad novych vaładarouū pačali zdyjmiec u ūsich pakojach naſciennyja kryžy, L. D. kaža da žonki: "Kvie-

tačka, viazi mianie da chaty, bo chaču ūmierci pry kryžu". Jaho pieravoziāc damoū. Jak dobry chryścianin i katalik, jon adzieržavaje ūsie ſv. sakramenty i pamiraje 6 listapadu. Cieľa pieraviežli da kaſcioła Pranciškanaū, dzie 8 list., prošle wielmi ūračystaj žałobnaj jimšy, ksiandzy Biełarusy adviali cieľa na mohilnik Rossa i pachoviny adbylisia ū byćciu mnostva narodu, u vialikim liku prysli Biełarusy, jahonyja vučańniki (Biełarusy j niebiełarusy) i dobrja znamomyja. (Było balšavickaje ſviata i ludzi byli volnyja ad raboty).

Zhodna z volaju niaboščykavaj usie jahonyja knihi z historyji Biełarusi, jak i z mastactva, dalej jahonaja praca z budaūnictva i sšytok pryzkaziaū (hetyja pracy jon skončyū uviasnu 1940) byli addanyja da Biełaruskaha Muzeju Jvana Łuckieviča ū Vilni.

Prošle pierajma balšavikami sucelnaje ūlady ū Vilni, usia lažačaja majemaść Dubiejkaŭskich byla nacyjanalizavanaja ū 1940 h., užo pa ſmierci L. D. Jahonaja žonka źbirałasia pakinuć Vilniu. Ale, pierad svajim vyjezdam da Niamiečcyny ū sakaviku 1941, jana parupiłasia pra toje, kab na mahile ſv. pamiaci Lavona Vitan-Dubiejkaŭskaha pastavić pomnik: kamień iz kryžam, na katorym, aprača jimienni j dataū niaboščykavych, krasujecca podpis: "Nia smuciecieśia, jak tyja, što nadzieji nia majuć." (Pieršy list ſv. Paŭły da Tesalonicaū. Raždzieł 4,13). Hetyja słovy vybrała Julana Dubiejkaŭščyha, bo jany adkazavali religijnamu nastăuleńni jejnaha muža, katory časta ū ciažkija časiny da jaje kazaū: "Nia smucisia, Kvietačka, Boh — bačka!" — Jon vieryū, što Boh pamoža dalej, i nielha tracić nadzieju ū Jahonuju Pomač i Łasku. Dyk niachaj hetyja słovy mazujuć dušy Biełarusaū i tam, u paniavolenaj Bačkaŭščynie, jak i na emigracy; bo ū Bohu — Nadzieja.

Pisana ū žniūniu 1953, u Niurnberzie.

NARODNYJA TVORY BIEŁARUSKIJA, ZAPISANYJA LAVONAM VITAN-DUBIEJKĀUSKIM.

Jak viedajem iz nadrukavanaha vyšej žyćciapisu ſv. Pamiaci Lavona Vitan-Dubiejkaŭskaha, maci jahonaja abiaraniasia karystałasia vialikim bahaćciam narodnych tvoraū biełaruskich — pryzkaziaū, prymaūkaū, prypieūkaū i pieśniaū. Znała taksama ſmat kazkaū. Pašlej Dubiejkaŭski ſkadaўaūsia, što nie zapisaū ad maci hetaha bahaćcia, katoraje tak choraşa prybirała jejnaje žyćcio. Dziela taho ūžo ū starejja hady jon zapisavaū toje, što "uspływała na pamiać" i, chiba, što prypadkam pačuū ad jiných. Zapisy takim paradkam nie mahli abniać daūžejšych narodnych tvoraū, jak

kazki j piešni, ale drabnyja — pryzkazi, prymaŭki, ustavicyja pryraūnańi j prypieŭki.

Jak viedajem iz taho-ž žyciąapisu, pa śmierci sv. Pamiaci L. Dubiejkaŭskaha, jahonaja žonka, razam iz knihami j pracami niaboščykavymi, pieradała i zapisanya jim pryzkazi da Biełaruskaha Muzeju Jvana Łuckieviča ū Vilni. Ale dva niapoūnyja sšytočki-čarnapisy pryzkaziaŭ i jinšych drabnych narodnych tvoraū Spadarynia Julana Dubiejkaŭščyha pierasała da Niu Jorku Kryvickamu Navukovamu T-vu Pr. Skaryny. Adzin iž jich maje 268 numaroū, druhi ad 282 — 1147. U Redakcy "Viedy" jany byli pryhatavanyja da druku. Vykinuūšy šmat paūtareńniaū i abmylna zapisanya pryzkazi čužyja, zastałosia 675 drabnych narodnych tvoraū, nia ličačy varyjantaū. Jich hetta drukujem.

L. Dubiejkaŭski zapisavaū biez pakazańia miesca, dzie pryzkazka i pad. była vymaūlena, i biez zachavańia asabli-vaściaū miascovaje vymovy. U niekatorych pryzkazkach, adyli, miascovaja vymova adbiłasia, i biež jaje žmieny jany nadrukavanya. Značańnie pryzkazi ū kolkich miascoch padanaje samym L. Dubiejkaŭskim, što i adznačana ū druku; u jinšych — pakazana Redakc妖. Značańnie padana ū dužkach () za pryzkazkaju. Dužki ū tekście pryzkazki žmiaščajuć słovy nie zaūsiody kazanyja, albo ūžywanyja zamiest papia-redniah. Niedakaz .... zamianiaje słovy, paútoranyja ū varyjancie.

Redakca.

PRYKAZI I PRYKAZNYJA VYKAZAŃNI.

Abiacać.

1. Abiacaū pan kažuch — słova jaho ciopla.

Abiedać.

2. Abiedaū, a žyvot nia viedau.
3. Nictho nia viedaje, jak chto abiedaje.

Aboje.

4. Aboje — raboje. (Aboje ad-nolkava bławija).

Abrastać.

5. Na adnym miescu i kamień abrastaje.

Adarvacca.

6. Ad ziamli adarvaūsia i da nieba nie dastaū.

Adkład.

7. Adkład nia jdzie ū ład.

Aħlobli.

8. Hnisia, nia hnisia, a ū vahlobli stanavisia.

Achvota.

9. Dzie niama achvoty, tam nia-ma raboty.

Aślepci.

10. Učora aślep, a siahodnia nia bačyć.

Atava.

11. Ataūka — sienu prybaūka, dy nia ūmieū skasić Saūka.

Adzieža.

12. Šanuj adziežynu ū chacie, dyk jana pašanuje ciabie ū ludzioch.

Adzin.

13. Usio adzin čort, sabaka ci chort.
14. Adzin skača — druhi płača.
15. Adzin žjež choć vała — adna chwała.
16. Adnamu i ū kašy nia sporna.
17. Adzin, jak toj koł.

Adzinota.

18. U vadzinocie, jak u złocie.

Baba.

19. Baba z kalos — kalosam lah-čej.
20. Nia mieła baba kłopatu, ku-piła parasio.
21. Na marozie i baba krasna.
22. Ni sieła, ni pała — daj babie sała. (Biaz pryczyny).
23. Maž, babka, nie żalej: tvoj kvač, moj alej.
24. U baby vołas doūhi, a rozum karotki.
25. Ci budzie dy z baby dzieūka?

Baćka.

- 25 a. Ni baćka kupiū, ni syn je-dzie.
26. Jak chto choča, tak pa svajim baćku płača.

27. Prapaū miech, dyk i na baćku hrech.
28. Tut nia vaš baćka haspadar.

Bahaćcie.

29. Čužoje bahaćcie — nie karyśc.

Bahaty.

30. Bahatamu, dyk i čort dzieci kałyša.
31. Bahat, kali nikomu nie vina-vat.

Bajacca.

32. Nia bojś: nia kyš-varona.

Biada.

33. Žyli dziady, nia znali biady; zastalisia ūnuki — nabralisia muki.

34. Ci jdzie dniuju, ci načuju, usio svaju biadu čuju.
35. Biada chodzić nie pa lesie, a pa ludzioch.

36. Kali na biadu pojedzie, dyk i kuryca zapiaje. (Dumajuć, što kuryca piaje na niaščaście).

Bić.

37. Bi saroku, varonu — dabjeśśia da biełaha lebiedzia.

Być, byvać.

38. A jdzie-ž ty tady byū, kali tva-ju śvitku piarun biū?
39. Byvaje, što byk lataje, a ka-mar badzie.

Byčok.

40. Čyje byčki, dyk byčki — byli-b našy cilatki.

Blin.

41. Praūda Sidarava: kisialom bli-ny mazali, dyj na kolliku vie-sali.

42. Čužymi blinami dy svajich baćkoū paminać.

43. Pieršy blin sabaku.

Bob.

44. Niaviedama, ci budzie rešata bobu.

Boh.

45. Chto z Boham, z tym i Boh.
46. Boh nia roūna dziele.
47. Z Boham nia bicca.
48. Boh daū — Boh i ūziaū.

49. Chto Boha nie bajicca, toj i ludzioū nie šanuje.
50. Boh nia słuchaje, kali śvińnia ruchaje. Ci Boh słuchaje, jak...
51. Čužomu Bohu nia kłaniajusia. (Nia jimknusia da čužych, varožych idejałaū, nie pamahaju jim užyćcovicca).
52. Kali Boh daść, dyk i ū vakno padaść.
53. Boh nie ciala, bačyć kruciala.
54. Na Tabie, Boža, što mnie nia hoža.
55. Ni Bohu śviečka, ni čartu ražon. (Niamu karyści ni dobramu, ni błahomu; neútralnaść).
56. I Bohu śviečka, i čartu kačar ha. (Hadzić dobrym i błahim).
57. Bahu mali i čarta nie hniavi. (Laviravaňnie).
58. Bačyū Boh pracu, ale doli nia daū.
59. Tamu Bohu nia kłaniajusia, katory na mianie nie hladzić. (Tamu nia pryzaju, nie pamahaju, chto nie ūvažaje na mianie).
60. U Boha jość mnoha i mnie daść.
61. Čałaviek stralaje, a Boh kulu nosie.
62. Tut užo j Boh adstupiūsia.
63. Boh — bačka.
64. Dobra na taho svarycza, chto Boha bajicca.
65. U Boha ūsiaho mnoha.
- Bolka.**
66. Čužaja bolka nie balić.

- Brachać.**
67. Chto raz zbrachaū, tamu ūžo nia vieruć.
- Erat.**
68. Nia rad brat bratu, a rad jaho šmatu.
- Bubion.**
69. Słavien bubien za harami, a u nas dyk roūny z nami.
- Budavacca.**
70. Kali maješ arud žyta — budusia; kali maješ miech hrošy — pravujusia.
- Busieńki.**
71. Busieńki, busieńki — aboje halusieńki (biednyja).
- Cacki.**
72. Addajcie maje cacki, ja hulać z vami nie chaču.
- Cialotka.**
73. Łaskavaje cialotka dźwie matki ssie.
- Ciańki. . .**
74. Pajšoū na ciańki — prachadziū try dziańki.
- Ciapier.**
75. Nie ciapier, dyk u čaćvier.
- Cichi.**
76. Cichaja śvińnia hłybaka ryje.
- Cyhan.**
77. Ci-ž jamu cyhan dušu ūklaū? Sto-ž, cyhan...
78. Tym cyhan nie pahan, što z panam paabiedaū.
79. Cyhan, jak haleje, dyk śmialeje.
80. Dziela družby cyhan paviesiūsia.

- Ciuk.**
81. Ciuk — dziaciuk!
- Čviet.**
82. Heta jašče čviet, a jahady buduć.
- Čałaviek.**
83. Čałaviek nia sonca, usich nia hreje.
- Čapać.**
84. Nie čapaj! niachaj nie śmiardzić!
- Čarviak.**
85. Zdaryłasia čarviaku na viaku.
- Čas.**
86. Čas darožšy za hrošy.
- Časnok.**
87. Čyja huba časnaku nia jeła, dyk i pachnuć nia budzie.
- Čeśc.**
88. Była čeśc, jak katu ū miachu.
- Čorný.**
89. Piaskom ciorła, a ūsio čorna.
- Čort. čerci.**
90. Chapiū čort za daūny doūh.
91. čort dvajim nios, dy adnamu addaū.
92. čort nia voźmie, a Bohu nia treba.
93. Dzie čort nia zmoža, tam babu pašle.
94. Nia tak čort strašny, jak jaho malujuć.
95. Aby było-b bałota, a čerci znojducca.
96. U staroj piečy čerci paluć.
97. Usie čerci adnej šerści.
- Čužy.**
98. Čužoje dąbro biareć za rabro.
99. Čužoje bokam vyłazić.
- 100. U čužych rukach, dyk i piroh vialik. (Zavidnaść).**
- 101. Nia ruš čužoha, nia bojsia nikoha.**
- 102. Z čužoha kania na hrazi šsia-dajuć.**
- 103. U čužoj carkvie śviečak nie papraūlaj!**
- 104. Za čužym pahonišsia — svajo zhubeiš.**
- 105. Čužoje nia hreje.**
- 106. U čužym svajho nia znojdzieš**
- 107. Čužaja baba — zaūsiody na-chaba.**
- 108. Čužy chleb — horyk.**
- Čužaja starana.**
- 109. U čužoj staranie paklonišsia baranie.**
- 110. Balić maja hałava, što čužaja starana.**
- Dabro.**
- 111. Nažyū dabra — u žałudovu misačku.**
- Dać.**
- 112. Daj jajco dyj abłuplenaje.**
- 113. Kali dajuć — biary, kali bjuć — biazy.**
- 114. Daūšy rukami — chadzi na-hami.**
- 115. Nia daj — nia susied, a daū — sabie niet.**
- Dačka.**
- 116. Kali maješ dačku, dziaržy ha-rełku ū hlačku. (Ždžy svatoū)**
- Damova.**
- 117. Błahaja taja damova, dzie vała badzieć karova.**
- Daroha.**
- 118. Jedzieš u darohu na try dni,**

biary chleba na try tydni.

Dbać.

119. Chto dbaje, toj i maje.

Dobra.

120. Tam dobra, dzie nas niama; a jak my pabudziem — usio pahudzim.

Druh.

121. Ž miłym druham, to j na kałodzie abied.

Družyć.

122. Z taboju družy dyj kamień za pazuchaj dziaržy.

Durny.

123. Durnych nia siejuć — sami rodziacca.

124. Pašli durnoha — za jim drułoha.

125. Pašli durnoha Bohu malicca, dyk jon żob pabjeć.

126. Durnoha i ū carkvie bjuć.

Dumy.

127. Dumy za harami, a śmierć za plačami.

Duša.

128. Svaju dušku nabiū jak kadašku. (Nažersia).

129. Što duša maje, tym i pryzmaje.

Duży.

130. Kali nia duž — nie biarysia za huž.

Dva, dvoje.

131. Ni dva, ni paútara.

132. U dvajich daroha karotšaja.

Fanaberja.

133. Fanaberja ū łapcioch.

Hać.

134. Choć hać haci.

Hałava.

135. Za durnoju hałavoju nohi nia majuć spakoju.

136. Kali hałava sivieje, dyk rozm dureje.

137. Hałava z arech, a vočy pa jabłyku.

138. Nia ūsi klopki ū hałavie.

139. Durnaja hałava nia sivieje j nia łyśieje. I hl. 110.

Ham.

140. Sam nia ham i druhomu nia dam.

Haravać.

141. Haruju z adnej karčmy ū druhuju.

142. Kamu haravać, tamu nia ū mirać.

Harełka — hl. 116.

Haroch.

143. Žyvu jak haroch pry darozie: chto jdzie, toj uščypnie.

Haspadar.

144. Chto rybu vudzie, toj haspadarom nia budzie.

Haspadynia.

145. I kot haspadynia, kali bliny na palicy.

146. Haspadynia! ci jašče niasi, ci chvartuchom trasi.

147. Jak muki skrynia, dyk i śvińnia haspadynia (Na heta adkazujuć pryzkazkaju: Muka mukoj, a śvińnia — śvińnijoj).

Haŭ (brachać).

148. A ty-by (tvaje dzieła) haŭ! dyj pad kut.

Havaryć.

149. Havoryć, jak placień harodzieć.

Hinuć.

150. Niachaj jano tut hinie. (Kažuć, zaścieraħaħujučsia, kab nie pierakazavalji jinšym).

Hoład.

151. Hoład — nia ciotka.

Hoły.

152. Hoł, jak sakoł.

Hora.

153. Choć hora, dy hoc.

Hość.

154. Na pieršy dzień hość zołata, na druhi — sierabro, na trejci — miedź i damoū jedź.

155. To nia hość, kali duša jość.

156. Niaprošanaha haścia nia nadta častujuć.

157. Datul hość iłhaū, pakul nie pajadaū.

Hrać.

158. Hraj, abo hrošy addaj!

Hrebla.

159. Podle stavu hrebla.

Hrech.

160. Nia to hrech, što ū rot, a to, što z rota.

161. Padumaū — hrech, razdumaūsia — vola Boža.

162. Hrech u miech, a spasieńnie na vierch.

Hrošy.

163. Za hrošy ūsiudy charošy.

Hrumada.

164. Hrumada adnaho nie čakaje.

Huknuć.

165. Jak huknieš, tak i adhukniecca.

Huli.

166. Huli, huli dy ū łapci abuli.

167. Huli da dabra nie daviaduć.

Hvozd.

168. Pad usie bočki hvozd.

Chadora.

169. Ty mnie nie Chadora, ja tacie nia Ivan.

Chapić.

170. Chapiū — hołaha za pazuču.

171. Chapiū pad pachu dyj machu.

Charty.

172. Nie tady charty karmić, jak na ūłovy jechać.

Chata.

173. Svaja chatka, jak rodnaja matka.

174. Chata-rahata.

175. U svajoj chacie i vuħły pamahajuć.

175. a) Maja chata z kraju — ja ničoha nia znaju.

Chitry.

176. Hladzić, jak varona, a chitry, jak čort. (Pra flegmatična ha).

Chleb.

177. Chleb na stale — ruki svaje. (Nia treba čakać prynuki).

178. Jak chleba nia stała, dyk svarka paustała. (Niastača viadzie da svarki).

179. Iz svajim chlebam, dyk i na kałodzie abied.

180. Pušny chleb — nia hoład.

181. Čałaviek nia tolki žywieć chlebam.

182. At! pryeūsia chleb. (Niezda-

- valeńie z čahoś dobraha ūstavičnaha).
- 183.** U jaho iz svajim chlebam paabiedaješ.
- 184.** Stoł chleba nia žjeść.
- 185.** Najasisia chleba ĥožkaju.
- 186.** Sto kop u vadzin snop, a ūsio-ž chleba nia chvat.
- 187.** Chto pole trojić, toj chleb krojić.
- 188.** Toj chleb, što ž miažy, za-stajecca na nažy.
- Chvalicca.**
- 189.** Nie chvalisia — Bohu mali-sia.
- Chvastać.**
- 190.** Nia chvastaj — karalom nia būdzieš.
- Chvaśe.**
- 191.** Chvaś — chleba nia daśc.
- Chvieś.**
- 192.** Chvieś — uvieś.
- Chvost, hlań 449.**
- 193.** Pryšyj kabyle chvost, a ū jaje svoj jośc. ...kali... (Pra što-kolečy liš-niaje).
- 194.** Uziaŭ — dyj chvastom nakryūsia.
- Illa.**
- 195.** Šv. Illa narabiū hnilla.
- Iħhać.**
- 196.** Chto ilžeć, toj i kradzieć.
- Iści**
- 197.** Idzie, až hudzie!
- Jakaŭ.**
- 198.** Ni ūsiakamu pa Jakavu.
- Jama.**
- 199.** Nie kapaj pad kim jamy — sam uvališsia.
- Jašli.**
- 200.** Jašli da koni nia chodziuć.
- Jazyk.**
- 201.** Jazyk — pahanaje miasa.
- 202.** Jazykom — brašy, a rukam voli nie davaj.
- 203.** Jazyk da vušej.
- Jechać.**
- 204.** Što ūbiū, to ūjechaū. (Pra kania, patrabujučaha pahaniańnia).
- 205.** Jedu, jedu, nia śvišcu, a na-jedu — nia spušcu.
- Jeści, najeścisia, padjeści.**
- 206.** Pierasaliušy, jeści nia bu-dzieš.
- 207.** Čaho nie jasi, u rot nie niasi.
- 208.** Jak jem, to hľuch i niem.
- 209.** Kali nie najeūsia, to j nie naližašsia.
- 210.** Chto padjeū rakoū — takoū; chto nia jeū rakoū — takoū. (Ad taho, što štoś pryzjemna-ha stałasia, ničoha nie žmia-niłasia).
- 211.** Kali nie padjas, dyk i śvia-tych pradasi.
- Jur.**
- 212.** Sytaj kumie jur na ūmie.
- 213.** Na starasc babu jur biare.
- Karova.**
- 214.** Ryklivaja karova — nie ma-ħočnaja. (Pra samareklamu). ...mała małaka daje.
- 215.** Uziaŭ čort karoūku, dyk nia-chaj i viaroūku.
- Kašal.**
- 216.** Pamahaje, jak kašal u chvá-robie.
- Kaval.**
- 217.** Na toje-ž kaval kuje klaščy, kab ruk nie papiok.
- Kaza.**
- 218.** Nia choča kaza jści na torh, ale jaje viaduć.
- Kazać.**
- 219.** Ni mnie kazać, ni vam słu-chać.
- Kazioł.**
- 220.** Puści kazla ū kapstu.
- Kij.**
- 221.** Što ūžo starcu kij adbirać.
- 222.** Kij maje dva kancy — adzin pa mnie, druhi pa tabie.
- 223.** Nia słuchaješ kiva — pasłu-chaješ kija.
- Klok**
- 224.** Albo sienia klok, albo viły ū bok.
- Kniha.**
- 225.** Hladzić u knihu, dy bačyć chvihu.
- Kołas.**
- 226.** Kołas, što ziarniat nia maje, dahary īob zadziraje. (Pra pustych a hordych ludzioū. Kołas, što prosta stajić, za-vuć "kazak"; a kołas, što na-chinuūsia — "kupiec").
- Kom.**
- 227.** Kamu pa kamu, a tabie dva kamys.
- Koń.**
- 228.** Stary koń barazny nia psuje.
- 229.** Nia moj koń, nia moj voz.
- 230.** Kamu, jak kamu, ale sivomu kaniu.
- 231.** Pieraź siłu i koń nie paciah-nie.
- 232.** Nie hani kania dubcom, a hani aūsom.
- 233.** Nia vier kaniu ū darozie, a babie ū chacie.
- 234.** Darmavomu kaniu ū zuby nie hladziać.
- 235.** Kosiu, kosiu dy ū vahlobli.
- Kot.**
- 236.** Zrabiū, jak kot napłakaū.
- Krajčyk.**
- 237.** Jež krajčyk — budzie syn Mi-kałajčyk.
- Krapiva.**
- 238.** Prydzie j na krapivu maroz.
- Krasny.**
- 239.** Nie radzisia krasny, a ščasny.
- Kraści.**
- 240.** Nia ūbirajsia kraśc, jak Boh daśc.
- Kryvy.**
- 241.** Na kryvoje dzierva i kozy skačuć.
- Krucicca.**
- 242.** Krucicca, jak skurat na ahni. (Kidlivy ū ciažkim pałażeńiu).
- Krucić.**
- 243.** Nia kruci, bo pierakruciš.
- Krupka.**
- 244.** Krupka krupku dahaniaje. (Pra redki krupnik).
- Kuchar.**
- 245.** Dzie kucharaū šeśc, tam nia-ma čaho jeść.

Kum.

246. Nia bić kuma, dyk nia pić piva.

Kupalle.

247. U noč Ivana Kupała, što-b chto ni zrabiū — prapała!

Kupić.

248. Kupiū-by siało, dyk hrošy mało.

Kuryca.

249. Až kury buduć śmijacca.
250. Vyhladaje, jak kuryca ū doždž.

Kus.

251. Pa smačnym kusie — vady napjusia.

Kutok.

252. Darahi toj kutok, dzie byū rezan pupok. (Darahi rodny kraj, rodny kut, damova).

Kvas.

253. Časym z kvasym, a paroju z vadoju.

254. Čymsia z durnym kvasym, dyk lepš z vadoju.

255. Byū kvas, dy nia było vas; a zastaliś kvasiny, tady vas čerci ūznasili.

Lechatać.

256. Niachaj nie lachoča duša, kali ščaścia nie znajšla.

Leta.

257. Leta pracuje na zimu, a zima na leta.

258. Minułasia toje leta, kali łupi-łasia repa.

Licha.

259. Nie čapaj licha, kali śpić.

Lod.

260. U vas i ūzimku lodu nie das-tanieš.

Lubić.

261. Dzie lubiać, tam nie ūčaščaj, a dzie nia lubiać, tam i nahi nie ūstaūlaj.

Łaska.

262. Panskaja łaska — da parohu.

263. Panskaja łaska na rabym kaniu jedzie. (Kania raboha ūvažajuć za niapeūnaha).

264. Łaska nie kalaska, sieūšy nie pajedzieš.

265. Z łaski na paciechu. (Zn., tak, biaz pryčyny).

Lyčka.

266. Za lyčkam pahonišsia — remienčyk zhubiš.

Łožka.

267. Pa abiedzie łožku pad stoł.

Łučyna.

268. Nie haryć maja łučyna i nia haśnie.

269. Biaz łučyny drovy nie harać.

Mak.

270. Nie ūradziū mak — pierabu-dziem tak.

Małako.

271. Matčyna małako na hubach nie absochła. (Nadta mała-dy.)

Maładziec.

272. Maładziec proci aviec, a sup-raci małajca i sam aŭca.

Maładzion.

273. Šeść dzion maładzion.

Małoć.

274. Patul małoū, pakul kamień dałoū.

Maskal.

275. Tatu, tatu, lezie čort u cha-tu! — Niachaj lezie, aby nie Maskal.

276. Na toje jon Maskal, kab kraū.

277. Maskal ślozam nia vieryć.

278. Maskal nia śvińnia — usio-zjeśc.

279. Chto choča hora zažyc, nia-chaj idzie ū maskali služyć.

280. Stul Maskali, a stul Švady, dzie padziecca z takoj bia-dy?! (Kažacca, kali jo šmat niapryjemnaściaū).

Maskva.

281. Nia dury Maskvy, jana j biez taho durnaja.

Matka.

282. Kali svaja matka, dyk dzi-ciatka hładka.

283. Dzień matka — dzień mačy-chi.

284. Svaja matka bjućy nie zabjeć, a čužaja hledziačy zahledzić.

Mazać.

285. Dzie mažaš, tam i jedzieš.

286. Nie pamažaš, nie pajedzieš.

Mianiać.

287. Chto mianiajić, u taho cha-mut hulajić.

Miadźwiedź.

288. Dva miedźviadzi ū vadnej miarłozie nie lažać.

289. Miadźwiedź vaŭku nie tava-ryš.

Miech.

290. Nastrašyū miech, dyk i torba strašna.

291. Za čužy miech nia varta ab-rydżacca.

Miesca.

292. Ni ū harodzie, ni ū sadu ni-dzie miesca nie znajdu.

Mily.

293. Pieraž siłu mił nia budzieš.

294. Što kamu miła, to miła, choć na pałovu zhniła.

Miod.

295. Kali ūžo miod, dyk kab jašče i kaūšom.

Mir.

296. Valej dziarviany mir, čymsia załataja svarka.

297. Što miru, toje j babinamu synu.

Myčeć.

298. Ni myčyć, ni cielicca.

Mol.

299. Mol moli jeśc, a moli prach nie biareć.

Mucha.

300. Nia šumi, mucha, kala vucha.

Muka.

301. Dobraja muka, tolki rabiła pahanaja ruka.

302. Z hetaj muki chleba nia bu-dzie.

303. Karmi mukoju — pojdzie ru-koju.

304. Nie z taje muki śpiečany.

305. Pieratrecca — muka budzie.

Mužyk.

306. Mužyk bahat — jamu dobra;

360. Padchodziać dni k piatnicy.

Pié, napicca.

361. Dzie pjuć, tam i lluć.

362. I Spas-by piū, kab chto kipiū.

363. Aby smačna padjeū, to j vady napjusia.

Piekła.

364. Kala piekła žyvučy, to treba j čarta za kuma paprasić.

365. Horšaha piekła niama, jak u nas.

Pien.

366. Vialik pień, dy durań.

Pierad.

367. Ž pieradu, jak chort, a zzadu, jak čort.

Pierachryścic.

368. Pièrachryściū dyj puściū. (Niarupatlivy).

Pieraliūki.

369. Heta nie pieraliūki.

Pieraskočyć.

370. Nie pieraskočyšy, nie kažy "hop!"

Pierci.

371. U dno preć, bieraħi treć.

Pieśicca.

372. Niama što pieśicca, kali moža žmieśicca.

Pieśnia.

373. Piaji pieśni, choć treśni, a jeści nie prasi.

Pietračok.

374. Lohieńki Pietračok!

Pilip.

375. Vyskačyū, jak Pilip z kanapiel

Sv. Piotra.

376. Pryšoū Piatrok — apaū lis-

tok, pryšoū Illa — apała dva, pryšoū Spas — usiamu čas.

Pisać.

377. Nia pry mnie pisana.

Pjany.

378. Pjany praśpicca, durny nikoli

379. U pjanoħa chata krucicca.

380. Što ū ēviorozaha na ūmie, to ū pjanoħa na jazycce.

381. Jak pjan, to kapitan, a jak praśpicca, dyk śvini bajicca.

Plečy.

382. Krysy dziareć, a plečy łapić.

383. Z pleč dy ū pieč.

Płakać.

384. Kolki płakaū, usio byū adnakaū; pačaū piajać, staū Boh davać.

385. Tady ūžo budziem płakać, kali budziem miakać.

Płotka.

386. Małcu dobra j płotka.

Pop.

387. Kali nia pop, dyk nia ūbirajsia ū ryzy.

388. Pop svajo, čort svajo: addaj maju malitvu.

389. Treba papa prylieści, kab vyčytaū.

390. Chto pop, toj i baćka.

Pracavać.

392. Chto nie pracuje, toj nie ma cuje.

393. Kali papracuješ, dyk i pama cuješ.

394. Pracuj da potu — padjas ū vachvotu.

Praści.

395. Nie paprała pad dymkom,

musiš praści pad tynkom. (Kažuć da prallaū, što nie paśpieūšy spraści ūzimku, praduć uviasnu.)

Prasić.

396. Na toje prasili, kab u rot na sili.

397. Jak prosiać, to žnuć i kosiać.

Praūda.

399. Praūda hruba, ale słuchać luba.

400. Tolki praūdy, kolki ū rešacie vady.

401. Praūda kryūdzie vočy kole.

402. Tady budzie praūda, kali vyrastuć na viarbie jihruški.

Pravavacca — hl. 70.

Prybrać.

403. Prybiary pień i pień charošy.

Pryčyna.

404. Biaz daj pryčyny (što zrabić, skazać).

Pryjaciel.

405. Kryj Boža ad pryjacielaū, a ž niepryjacielski spraūlusia.

Prykazka.

406. Zdaūsia na prykazki, jak sabaka (sabačaja skura) nu pryviazki (da capoū).

Prylapicca.

407. Kinuć na ścianu, dyk prylepicca.

Prymieć.

408. Kab prymieła, dyk u łyżcy-b vady ūtapiła.

Pzystać.

409. Prystaū, jak smała da kała.

Pryvykei.

410. Ajdzie kulik prvyk? — A ū bałocie.

Pščała.

411. Pščała na luby ēviet lacić.

Ptuška.

412. Rańiaja ptuška Zubki ciarebie, a poźniaja vočki tre.

Pustoje.

413. Z pustoha nie nalleš.

Rak.

414. Viedaje, dzie raki zimujuć.

Ramieśnik.

415. Jaki ramieśnik, takaja j robota.

Rana.

416. Nia kajsia, rana ūstaūšy i rana ažaniūšysia.

Raści.

417. Raście n.s. les hledziačy.

Ratavańnik.

418. Radzi, Boža, valej ratavańniki, jak biedavańniki.

Razumny.

419. Valej z razumnym pabicca, cymsia z durnym pacalavaca.

Razzycca.

420. Razzyviomsia, jak u najmity najmiomsia; budziem bahaty, bo ūsie buduć nam vinyvaty.

Radzić.

421. Što nam da taho, chto radziū kaho.

Redžka.

422. Adnaho razu kazała redžka: — ja dobraya ž miodam, a

miod kaža: čort ciabie prosić,
dobry ja i biež ciabie.

Ryba.

423. Bješsia, jak ryba ab lod.

Rynak.

424. Budzie j na našym rynku
kirmaš.

Rot.

425. Jeū-by ratok, kab pryniau
žyvatok.

426. Chadziū-by ū złocie, kab nia
dzirka ū rocie.

Rozum.

427. Čužym rozumam žyc nia bu-
dzieš.

Ruka.

428. Hetyja ruki nabralisia muki.

429. Niama za što ruk začapić.

430. Ssochni taja ruka, što na
bačku padymajecca.

431. Ručki załatyja, ale horla
smalanoje. (Pra majstru pja-
nicu).

Sabaka, sabačy.

433. Pajšoū sabakam sienam kasić.

434. Kali nia ūdasca, dyk saba-
kam addasca.

435. Kab taho sabaku vaŭki žjeli,
što na svoj chvost breša.

436. Lažyć, jak sabaka na sienie:
sam nia ham i druhomu nia
dam.

437. Možna sabaku i na Boha bra-
chac.

438. Ni kali sabaka bliny piok, a
ūsio ciestam jeū.

439. Nie adzin sabaka Łyska.

440. Sabacky dobra j mucha.

441. Pajšoū, jak pabity sabaka.

442. Sabaku — sabačy ūspamin.
443. Sabaka brešyć, a pan sabie
jedzić.

444. Chiba-ž u sabaki vočy pazy-
čyć?

445. Kali sabaka prvyknie ū vak-
no łazić, dyk choć i chvost
adsiačy, usio budzie łazić.

446. Och, sabačka zdoch, a sucyč-
ka žyc nia choča.

447. Nie chacieła sabača naha la-
žać na stale, dyk niachaj la-
žyć pad stałom.

448. Adzin raz sabaku chvost ad-
siakać.

Sała.

449. Tym-ža sałam dy pa tych-ža
ranach.

Sałodki.

450. Nia budź sałodak, ani horak.

Sałoma.

451. Na kaho, dyk kul sałomy, a
na siabie, dyk ni bylinki.

Sam.

452. Jakija my sami, takija našy
sani.

453. Chto ciabie — sam siabie.

Sava.

454. Špić sava dy kury bačyć.

455. Choć savu ab pień, abo pniom
ab savu, usio savie balić.

456. Nia bačyć sava, jakaja sama.

Schavač.

457. Schavaūšy dalej, bližaj znoj-
dzieš.

Siało.

458. U siale — jak u sile.

Siarmiaha.

459. Siarmiaha-nie žniavaha, a

sini župan — nia nadta pan.

Siadzieć.

460. Siadzić, jak kućcia. (Siadzic
nadta spavažna j niaruchoma,
jak harščok iz kućcioj na
Kućciu; kažacca hironićna)

Sierabro.

461. Dy žhiń i sierabro, kali žyc
nie dabro.

Siorbać.

462. Siorbaj, pakul pojdziš z tor-
baj.

Syč.

463. Syč ź miesta, sava na miesta.

Skupy.

464. Chto skup, toj nia hłup.

Skurat.

465. Jaki ni skurat, a ūsio-ž łap-
ciu nia brat.

Słać.

466. Miakka ścieleć, dy mułka
spać.

Słanina.

467. Ad kamina da kamina, dzie
pachnieć słanina.

Sława.

468. Drennaja sława biažyć, a
dobraja lažyć.

Słova.

469. Nia žvaūšy, słova nia vypus-
kaj.

Słuha.

470. Voś łabie chamut i duha, ja
tabie nia słuha.

471. Słuhi pahnulisia ū duhi.

472. Słužka na słužcy, a ū pana
trasca.

Słuchać.

473. Ludzioū słuchaj, a svoj rozum
maj.

Snop.

474. Nia kłaniajuś bahaču, svoj
snop małaču.

Sonca.

475. Tolki sonca, što ū vaknie?
476. Nia sonca piače, a ū ciani du-
šu vałače.

477. Pakul sonca ūzyjdzie, rasa
vočy vyjeść.

Sora.

478. Niachaj tak budzie, jak Sora
kazała.

479. Naša Sora to šyje, to pora.

Starcy.

480. U starcoch žyūšy, choča ź
piercam jeści.

Stary.

481. Stary, jak mały.

Stydna.

482. Choć vačom stydna, dyk žy-
vatu radasna.

Stupień.

483. Stupień — pa pień.

Sučka.

484. Nia jdzieć sučka barznoju.
(Pra nieadpaviednaha).

485. Papaū, jak sučka ū soład.

Svarycca.

486. Niama čaho svarycca za ču-
žoje kartyca.

Svoj.

487. Svoj svajho paznaū dyj na
piva pazvaū.

488. Svoj iz svajim bisia, vadzsia,
a čužy nie miašajsia.

Ściaroža.

489. Ściaroža lepš, čymsia varoža.

Ściaty.

490. Ni ściaty, ni paviešany. (Nia-pryjemnaje nieaznačanaje pałažeńnie = Ni to ściaty, ni to paviešany).

Ślapy.

491. Dziržycce, jak ślapy płotu.

492. Ślapomu ūsio kapiejka (zda-jecca).

493. Choć ślapych nie vadziū, dyk pasiarod chadziū.

494. Nia płakaū-by ślep, kab ba-čyū śled.

Śledam.

495. Śledam za dziedam!

Śmiech.

496. Śmiech z panskich botaū — adzin zhareū, druhi sabaka žjeū.

Śmieły.

497. Śmiełamu i Boh pamahaje.

Śmierć.

498. Sto budzie, to budzie, a dźvie śmierci nia budzie.

Śpiašacca.

499. Nie śpiašajsia z kozami na torh.

Śviača.

500. Pierapiū śviaču. (Pierajšoū da kahości druhoha žyć — L. D.)

Śviata.

501. Budzie j na našaj vulicy śvia-ta.

502. Kali toje śviata budzie?

Śviňnia.

503. Ni da parasiat śviňni, kali ja-je smalać.

504. Pišcyć, jak śviňnia ū praśle.

505. Sto za mnoha, dyk i śviňni nie jaduc.

506. Dobra zrabiū Boh, sto nia daū śviňni roh: jana-b uvieś śviet pabała-b.

Šanavać.

507. Chto šanuje sam siabie, taho j ludzi šanujuć.

Šancavać.

508. Kali šancujeć, dyk i baba tancujeć.

Šapka.

509. Nia kupiū baćka šapki, — niachaj vušy mierznuć.

510. Pa Chomku šapka.

511. Nie pa Jurku šapka.

Šaviec.

512. Šaviec usiady biaz botaū cho-dzić.

Šyla.

513. Chapiū šylam patyki.

Škoda.

514. Nie takaja škoda, jak.niavy-hoda.

Tanna.

515. Sto tanna, to hniła, a sto do-raha, to miła.

Taŭsty.

516. Pakul taŭsty ssochnieć, dyk cienki zdochnieć.

Tavar.

517. Dobry tavar sam siabie chva-lić.

518. Nia to tavar, sto lažyć, a to, sto biažyć.

Trava.

519. Na tornaj darozie trava nie raście.

Try.

520. Da troch raz, bo voūk žjeść.

Tryvać.

521. Hora vytryvaješ, a roskašy nie.

Tuha.

522. Zaśni kryšku, to zabudzieššia svaju tuhu. (Mały kłopat).

Učaščać hl. 261.

Udava.

523. U ūdaūca adna aūca, a jon skača; u ūdavy čatyry vały i taki płača.

Udyrycca.

524. Choć vucham ab ziamlu ū-dyrsia.

Udod.

525. Nia dorah udod u hod, a do-raha sinica ū rot.

526. Sto hod, to ūdod.

Uježna.

527. Choć nia ūježna, dyk uležna.

Ukroj.

528. Ukroj — nia ūdoj. (Z kažnym ukrojam sałaniny mienieje, a ū karovy ad udoju małaka nia mienieje).

Ukusić.

529. Kali ūžo chto ūkusić, dyk prahłynuć musić.

Uletku.

530. Sto ūletku nožkaju kop, to ūzimku hubkaju chop.

531. Uletku lublu ciabie, dzietku,

a zimoj žjem chleb ū śvińcioj.

(Tak staviacca haspadary da najmitaū. “Ž śvińcioj” znača “Iž śvinym miasam”).

Umierci, umirać.

532. Kudy ni kruci, prydziecca ūmiarci.

533. Valej u svajich ludzioch z ho-ładu ūmirać, jak u čužych zołata ūbirać.

Unuk.

534. Ci ty božy ūnuk? (Značycca, ci ty božy ūnuk, što chočaš sabie prylilejaū? Prykazka jašče z pahanskich časoū, kali viatry Biełarusy ūvažali za božych unukaū).

Vada.

535. Choć kolki taūcy vadu ū stu-pie — vada j budzie.

536. Pad lažačy kamień vada nie ciačeć.

Vajavać.

537. Chto čym vajuje, ad taho hi-nie.

Varona.

538. To varona, a nia kruk, što pušcaje z svajich ruk.

Varoty.

539. Siamiora varot, a ūsie na ha-rod.

Varšauški.

540. Varšauškaja rabota. (Błaha-ja, tandeta).

Varšaviak.

541. Varšaviaki — kuku, zarezali suku, paviesili ū brami, cia-hali zubami.

Vaš.

542. I vašym i našym.

Vianok.

543. Z harochvin vianok dastaū. (Kažuć, kali chto ūziaū, zamuž niečyju zaručonuju — L. D.).

Viasna.

544. Viasna — nie miasna, vosieň nie małočna.
455. Što viasnoj raniej dniom, to je ūvosieň tydnam.

Viek.

546. Pražyū wiek haravaūšy dyj pamier nie kachaūšy.

Vilnia.

547. Nie za dzień Vilnia stanavialiasia.

Vinavaty.

548. Jihnat nie vinavat i Aūhinia — nia vinna, vinavata chata, što puščała Jihnata.

Vyrad.

549. U radu nie biaz vyradu.

Vyrašci.

550. Vyras da nieba, a durań jak treba.

Voka.

551. Nie dahodziš vokam, dyk adkažaš bokam.

552. Bačyli vočy, što kuplali, a ciapier płačcie, choć pavylažcie.

Voł.

553. Choć za vała, aby doma nia była. (Aby vydać abo vyšci zamuž.)

Vołat.

554. Pamaleńku, dyk i vołata zyhniom.

Vopratka.

555. Taja-ž vopratka i ū kaścieli i ū paścieli.

Voŭk.

556. Voŭk sabaki nie bajicca, ale žviahni nia lubić.

557. Pažaleū voŭk kabyłu — astaviū chvost dy hryvu.

558. Voŭk i ličanaje biare.

559. Vaŭka nohi kormiać.

560. Kabyła łyssaja, žarabio raboje, žjeū voŭk aboje.

561. Jak vaŭka ni karmi, a jon usio ū les hladzić.

562. Vaŭka da lesu ciahnie.

563. Ciahnuū voŭk, paciahnuli j vaŭka.

564. Na vaŭka pamoŭka, a miadź viedź spadnałusku.

565. I voŭk syt i kozy ceły.

566. Nia pieršy raz vaŭku ū lesie zimavać.

567. Havary, voŭča, paciery, ale ty druhoje dumaješ.

Vučany, vučycca.

568. Za adnaho vučanaha dziesiać niavučanych dajuć.

569. Budziem vučycca, pakul śmierć lučycca.

Začapicca.

570. Začapiūsia za pień dyj prastajaū ceły dzień.

Zahajicca.

571. Pakul žanicca — zahajicca. (Pakul štos staniecza, dyk biada, niaščaście pierastanie,

Zajac.

572. Ci tabie zajac, a mnie baran, ci mnie baran, a tabie zajac, to taki vychodzić, što mnie baran, a tabie zajac. (Kali chtoś, byccam dobra zyčačy druhomu, najpierš maje na- ūviecie svaju karyść).

Zališnie.

573. Zališnie pa dva hryby ū ka- pstu.

Zamanić.

574. I pirahom nie zamaniš!

Zapas.

575. Zapas biady nia čynić.

Zapaūzci.

576. Choć za kazła, aby zapaūzła. (Aby vyšla zamuž). Pr. 554.

Zaprehčy.

577. Nie zaprehšy, nie kažy "no!"

Zavozna.

578. Choć pozna, dyk zavozna.

Z boku.

579. Z boku prypioku. (Mała pa- trebny).

Zdarou.

580. Kali zdaroū, dyk siem panoū.

Zhadzicca.

581. Nia zhodzicca Bohu malicca, dvk zhodzicca harščok nař- ryć.

Ziaziula.

582. Taja ziaziula, ale nia tak ku- kuje

Zyjścisia.

583. Hara z haroj nia zyjdziecca, a čałaviek z čałaviekam zyj- dziecca.

Złydni.

584. Chadzili try dni — vychadzili złydni.

585. Chopiuć złydni na try dni.

Złość.

586. Złości — poűny kości.

Złodziej.

587. Nie złaviū za ruku, nie ka- žy, što złodziej.

Znać.

588. Jak budzieš znać da kanca, dyk budzieš star, jak aúca.

Dziacieł.

589. Dy chto-ž by dziatla znaū, kab nie jaho daūhi nos. Nia čort-ba dziatla viedau, kali-b...

Dziaūčyna.

590. Nie ad taho zhaleli, što pili dy jeli, a što na diaučať hladzie- li.

Dzień.

591. Aby dzień prajšoū dy da nas nie dajšoū. (Ahilańnie na rabocie).

Žanicca.

592. Žanicca nie lanicca, ažaniū- šysia nia kajacca.

593. Chto nie žaniūsia, toj halic- ca; chto ažaniūsia, toj ka- jicca.

Życ.

594. Nia tak žyvieš, jak chočas, a tak jak stajeć.

Żyta.

595. Za naša žyta dy nas nabita.

596. Na ūražaj nie ūvažaj, a žy- ta siej.

U pročki žbirajsia....

Umirać žbirajsia....

Žmienia.

597. Žmieniaj syp — žmieniaj budzieš žbirać.

Žonka.

598. Jaki Chomka, takaja j jaho žonka.

599. Dziva, što ū karala žonka charaša.

599.a) Apošniaja ū papa žonka.
(Kažuć: bahaty snop, rubiel, a na apošni adkazujuć hetaj pryzkazkaj — L. D.).

Žuraū.

600. Nia dorah žuraū u hod, a doraha sinica ū rot.

USTAVIČNYJA PRYRAŪNAŃNI, PRYPIEŪKI, ŽARTY.**Ačarnič.**

601. Ačarniū čarniej ziamli!

Andrej.

602. Andrej, nia durej, nie dziary kapoty;
Ni ty praū, ni ty tkaū, ni tvaje raboty.

Anton.

603. Anton zabiū babu chamu-tom.

Bajacca.

604. Bajusia, jak letašniahā śnie-hu.

Bavicca.

605. Kali zybraūsia, dyk za nami nia baūsia.

Chto zybraūsia — za....

Bok.

606. Bokam vylezie.

Brachać.

607. Breša, jak naniaty....
.....jak sabaka.

Čepik.

608. Čepik, čepik — doúhi nos,
Kudy ciabie čort panios,
Nie padmazaūšy kalos?

Dahadzić.

609. Jašče taki nie naradziūsia,
kab usim dahadziū.

Dryžeć.

610. Dryžać ruki, jak-by kury kraū.

Duda.

610.a) Oj biaz dudy, biaz dudy,
Chodziać nohi nia tudy;
A jak dudu pačujuć,
Sami nohi tancujuć.
Biaz iskrypkī....

Durny.

611. Pašukaj durniejšaha za sia-bie.

Havaryć.

612. Havoryć, jak bobu abjeūs-sia.

Hladzieć.

613. Hladzić, jak koń spad duhi.

Chałodna.

614. Chałodna, hałodna i da do-mu daloka.

Choład.

615. Choład u chacie, choć vaŭki haniaj.

Choład, jak u vaukaūni.

Chunt.

616. Kolki-ž vas na chunt sušo-nych lezie?

Kamar.

617. Na hary kamary,
A na dole moški;
Chłopcy (Dziaūčaty) diau-čataū (chłopcaū)
Całavali ū nožki.

Kapacca.

618. Kapajecca, jak kuryca.

Kazać.

619. Nia tutka kazana.

Kości.

620. Pałamaj tamu kości, chto nia jdzie da nas u hości.

Lažać.

621. Lažyć, adkinuūšy chvost.

Licha.

622. Proci licha na ūzhoryčku (jo, žyvie j pad.).

Łajicca.

623. Łajicca, choć ty abrazy vy-nasi z chaty.

Łysina.

624. Łysina, choć bob małaci.

Maūčać.

625. Maūčyć (Siadzić) jak-by ptušački znajšoūšy.

Miecca.

626. Jak maješsia? Što čuvać?
Žonka ci zvonka, dzieci ci hudziać?

Nie šmanać.

627. A moj dziadzka pipku kura,
A ūsio vočy nie zažmura;
Jon na heta nie šmanaje,
Pa try čarki vypivaje.

Noč.

628. Noč ciomna, kabyła čorna,
jedu, jedu dyj paščupaju.

Pabiehčy.

629. Voś pabiahu, u sabaki noh
pazyčyūšy?

Pahladzieć.

630. Ni sabie pahladzieć, ni lu-dziom pakazać.

Pakrova.

631. Na śviatuju Pakrovu
Žjeli dzieūki karovu.

Na śviatoha Jana
Žjeli dzieūki pana.

Na śviatoha Zielanca
Žjeli dzieūki żarabca.

Prysci.

632. Camu-ž tady nia pryšoū,
Kali miesiak uzyjšoū?
Čaho-ž ciabie pryniasło,
Jak soniečka uzyjšlo?

Puhnuć.

633. Puhnu tak, što i svajich nie
paznaješ.

Pušćić.

634. Pušciū pamíž vušoū.

Rabić.

635. Jamu choćycce tak rabić,
jak sabacca pachać.

Rabota.

636. Raboty nikoli nie pieraro-biš.

Raschadzicca.

637. Raschadziūsia, jak maładoje
piva.

Razlažyć.

638. Razlažyū na piasočku dy pa-dzialiū pa kusočku.

Ražanka.

639. Da Ražanki pa abaranki, da Indury pa kury, da Bierasta-vicy pa rukavicy. (Hetak ka-žuć, kałyšučy dzieci. Ražanka ū pav. Lidzkim, Bierastavica j Indura ū pav. Horadzien-skim).

Sierdavać.

640. Siardujeć — peūnie rakam
ustaū.

- Sybota.**
641. U syboto najbolej raboty.
- Skazać.**
642. Skazaŭ, jak žviazaŭ.
- Skryvicca.**
643. Skryviūsia, jak sierada na piatnicu. (Sierada j piatnica — posnyja dni).
- Sonca.**
644. Sonieńka - kałasok,
Zakacisia za lasok.
Sonieńka nizieńka,
Nam da chatki blizieńka.
(Pieśnia pastuškoŭ).
- Spać.**
645. Spaŭ, jak piańku pradaŭšy.
- Učaścić.**
646. Učaściū dyj puściū.
- Utaropicca.**
647. Utaropiūsia, jak baran na novyja varoty.
- Zastacca.**
648. Zastaüsia, jak biaz ruk.
- Žbić.**
649. Žbiū na kisły jabłyk. (Kisłyja jabłyki bjuć, kab byli smačniejšyja).
- Žjeści.**
650. Kab ty toje žjeū, što pramianie dumaješ.
651. Hadka žjeści — žal pakinuć.
- Dzivicca.**
652. Dziviūsia, až nos skryviūsia.
653. Bahaty dzivicca, čym mizarrak žyvicca, a biedny śmiajeca, dzie ū bahataha diajeca.
- Dzybaty.**
654. Dzybaty, jak žuraviel.
- Dźviery.**
655. Dźviery ū jich nie začyniajucca. (Abiarniasia chtoś prychodzić).
- Žaba.**
656. U jaho (U ciabie j pad.) žaba na jazycce nie spiačecca. (Nie dziaržyć sakretaŭ).
- Žyć.**
657. Žyvuć, jak kot iz sabakam.
658. Kab ty tak na świecie žyū, kolki heta praūda.
659. Žyli ū dvajich, jak hałubki ū pary.
660. Adno žyć jamu dy nia ūmirać.
661. Hościam u chacie žyvie.
- Żyćcio.**
662. Čałaviečaje žyćcio na vałasku visić.
- Žyla.**
663. Dryžać žyły pad kalenami. (Bajicca).
- Žyta.**
664. Žyta, choć pakacisia pa vier sie. (Hustoje).
665. Žyta i pšanica, to Bohava pašnica.
666. Žyta jadranaje, jak arabina.
- Žyviecca.**
667. Jim, jak u raju žyviecca.
- Žyvot.**
668. Błahomu žyvatu i piroh škodzić.
- Žonka.**
669. Nia piū-by, nia jeū-by dy na žonku hladzieū-by.
670. Pieršaja žonka sudžana, druhaja radžana, a trejciaja adčarta pryniesienā.